

УДК 338.43.431.2

Коваленко А.С., аспірантка*
***Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Україна***

СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД КРИЗИ

Враховуючи те, що чисельність населення, а отже і споживання, у світі стрімко зростає, впродовж останніх років на світовому ринку спостерігається незначний, близько 2-3%, але стабільний та перспективний приріст споживання аграрної продукції. При цьому лише кілька країн світу мають можливість нарощувати виробництво сільськогосподарської продукції без використання

---

* Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Д.В. Шиян.

технологій генної модифікації. Україна стабільно входить до десяти найперспективніших країн світу за багатьма критеріями: за кількістю сільськогосподарських угідь, що складають 41 млн. га, за кількістю земель, придатних для обробки – 32 млн. га, за виробництвом кукурудзи (6-те місце у світі) та за вирощуванням пшениці (10-те місце у світі) [1]. Тож агросектор України – це галузь, яка має природні конкурентні переваги, які можуть бути обмежені лише внутрішніми можливостями фінансування.

Так на сьогодні, в умовах глибокої економічної та політичної кризи в Україні, агропромисловий комплекс залишився єдиним драйвером української економіки, адже на фоні спаду показників інших галузей, АПК показав понад 5% - ве зростання виробництва. За результатами 2014 року аграріями України було зібрано 63,8 млн. т зернових та зернобобових культур, тоді як у 2013 році сукупний врожай склав 63,1 млн. т [2]. Така динаміка свідчить про стабільні темпи збирання врожаю, зростання обсягів вирощування зерна та ріст врожайності на 4,7 ц/га [3], незважаючи на нестійку кон'юнктуру ринку та втрату понад 10% посівних площ.

Структура внутрішнього споживання зерна в Україні дозволяє дійти висновку щодо наявності додаткового резерву, який може посилити експортну орієнтованість. Так 60% зернових використовується у галузі тваринництва, 24% або близько 7 млн. т забезпечує продовольчі потреби суспільства, насіннєвий фонд складає близько 11% (3 млн. т) та ще 5% припадає на інші потреби [3]. Враховуючи високу врожайність та наявність перехідних сезонних запасів зерна можна говорити про високу експортну орієнтованість галузі.

На сьогодні АПК вже виступає провідним експортером України, досягши рівня експорту металургії в структурі зовнішньої торгівлі. За результатами 2014 року понад 30% вітчизняної аграрної продукції було реалізовано за кордоном, посівши перше місце в світі з експорту соняшникової олії та друге місце – за поставками зерна [1].

Разом з тим, останні два роки охарактеризувалися найбільш складними економічними та фінансовими умовами функціонування аграрних підприємств. Основними чинниками впливу на фінансовий їх стан стали різкий відтік капіталу та девальвація національної валюти, криза банківського сектору, ріст тарифів на енергоносії, ріст цін на паливо, комплектуючі для техніки, здороження добрив та імпортного насіння як наслідки економічної кризи, політичного колапсу та військового конфлікту в Україні.

Так, 10 найбільших українських публічних агрохолдингів, що у найбільш стабільний час досягали сумарної капіталізації акцій у розмірі майже \$6 млрд., на сьогодні отримали приблизно 60%-ве падіння, що еквівалентно капіталізації у сумі \$2,5 млрд. Зниження капіталізації окремих гравців ринку сягнуло 80-90% [3]. Безумовно, це негативно позначається на галузі, оскільки даний показник є індикатором її інвестиційної привабливості.

На початок 2014 року відповідне зниження спостерігалось й відносно показника рентабельності: середня рентабельність аграрної продукції в Україні склала – 11,2%, показавши падіння на 45,4% відносно попереднього року.

Лише 66,9% сільськогосподарських підприємств отримали прибуток, тоді як у 2012 році прибутковими були 74,6% підприємств. Рентабельність виробництва зернових та зернобобових культур склала лише 1,7% – мінімальне значення за останні 25 років [2].

Вагомий вплив на функціонування підприємств галузі наразі здійснюють стихійні коливання на валютному ринку України та світу. По-перше, зниження світових цін на нафту повинно позитивно вплинути на діяльність галузі, адже саме горючо-мастильні матеріали складають левову частку витрат аграрних підприємств. Проте девальваційні процеси в Україні навпаки призвели до росту цін на паливо. Тож успішно провести весняно-польові роботи мають можливість тільки ті виробники, що мають змогу залучити іноземного інвестора.

По-друге, неефективна політика дерегуляції аграрного сектору також має негативний вплив. Так експортерам зерна у першому кварталі року не буде повертатися ПДВ, а отже знизиться ліквідність підприємств.

Структура витрат підприємств також зростає, в першу чергу, у зв'язку зі збільшенням фіксованого сільськогосподарського податку у 20-ти кратному розмірі, з іншого боку, введення імпортного мита на засоби захисту рослин, насіння, мінеральні добрива, сільськогосподарську техніку та запчастини, також збільшить витрати, які вже й так зросли через знецінення гривні. Розгляд закону про трансферне ціноутворення та можливість запровадження оподаткування нерухомості, що використовується для сільськогосподарського виробництва може заподіяти додаткової шкоди підприємствам.

Позитивними тенденціями у дерегуляції діяльності аграріїв можна вважати скасування сертифікації зерна та зерносховищ, наявність дозволів на вивезення зерна за межі областей та обов'язковий державний технічний огляд сільськогосподарської техніки. Подібні дії, по-перше, знизять витратну частину підприємств та нададуть можливості звернути увагу держави на проблеми організаційно-технічного характеру виробників: застарілий технічний парк, відсутність енергозберігаючих технологій. По-друге, сприятимуть розвиткові інфраструктури ринку зерна. Збільшення валового виробництва потребує розширення потужностей складського господарства, які мають відповідати одночасному зберіганню щонайменше 50% врожаю. Наявні потужності зі зберігання зерна не відповідають потребам ринку. Це впливає на низький рівень конкуренції на ринку складських послуг та, як наслідок, зростання витрат на реалізацію продукції.

Підсумовуючи загальну характеристику процесів функціонування аграрних підприємств в складних фінансово-економічних умовах ринку, слід зазначити, що українські виробники сільськогосподарської продукції мають тенденції до посилення свої позицій у світі. Адже вже сьогодні за врахуванням мінімальних норм споживання Україна забезпечує сільськогосподарською продукцією близько 150 млн. осіб на планеті, а отже у подальшому ця цифра може досягти пів мільярдної позначки.

Такі тенденції потребують невідкладної підтримки, у першу чергу, зі сторони держави. Введення спрощеної системи кредитування і оподаткування та розробка ефективної довгострокової програми залучення внутрішніх та зовнішніх інвесторів дозволить посилити фінансову стійкість підприємств навіть під час кризових явищ. Підтримка цільових програм відшкодування витрат на придбання складної техніки, проведення інтервенційних закупівель, реструктуризація економічно привабливих, рентабельних видів аграрного виробництва та їх цільове фінансування, розвиток підприємництва в аграрному секторі забезпечить стійкий фінансовий ріст галузі, а отже й економічного благоустрою країни.

Список використаних джерел: 1. Міністерство аграрної політики і продовольства України: Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>. 2. Державна служба статистики України: Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>. 3. Агробізнес сьогодні: Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2010-06-11-12-52-32/2451-2014-11-11-10-22-09.html>.

---

* Наукові керівники – д.е.н., проф. О.В. Олійник, к.е.н., доцент О.В. Горох, к.е.н., ст. викладач Є.М. Руденко